

Asia: VN/2539/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvän työterveyshuoltokäytännön toteuttamisen periaatteista sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen (jatkossa tässä lausunnossa Pohde) lausunto luonnoksesta Valtioneuvoston asetukseksi Hyvän työterveyshuoltokäytännön toteuttamisen periaatteista sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta VN/2539/2025

Kiitämme mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta asetusluonnoksesta, jolla ohjataan työterveyshuollon toimintaa sekä työterveysyhteistyötä, joka tarkoittaa työterveyshuoltojen ja työpaikkojen yhteistyötä työterveyshuoltolain tavoitteiden ja sisältöjen toteuttamisessa. Esitämme seuraavassa yleisarvion, yksityiskohtaiset kommentit sekä kokoavan lausunnon.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde tarkastelee asetusluonnosta useista näkökulmista: Pohde vastaa julkisten sosiaali- ja terveystalouden (sekä pelastustoimen tehtävien) tuottamisesta maantieteellisesti laajan alueen väestölle. Tässä näkökulma soten ja työterveyshuollon yhteistyö. Pohjois-Pohjanmaan eteläosassa Pohde tuottaa itsekkin työterveyshuoltopalveluja työntekijöilleen sekä alueen yrityksille. Muilla alueilla Pohde hankkii työterveyshuoltopalvelut yksityisiltä palveluntuottajilta. Pohde on suuri työnantaja, jolle työturvallisuuden ja työkyvyn kysymykset ja työterveysyhteistyön toimivuus ovat olennaisia.

Yleisarvio

Asetusluonnoksen tavoite on kirkastaa työterveyshuollon tehtäviä ja tarkoitusta. Se painottaa tavoitteiden asettelua, tarveharkintaa, vaikuttavuutta sekä työnantajan roolia työterveyshuollon sisällön ja laajuuden määrittelyssä. Se pyrkii tukemaan toiminnan kehittämistä vastaamaan työelämän ja työolosuhteiden muutoksia. Asetusluonnoksen monitasoisia tavoitteita ovat

ennakoivampi ja aloitteellisempi ote työkykyä ja terveyttä uhkaavien tekijöiden tunnistamisessa työpaikalla, työyhteisössä ja yksilöiden osalta, toiminta ongelmakohtien korjaamiseksi ja ehkäisemiseksi sekä jatkohoitoon ohjaaminen tarvittaessa.

Pohde kiittää luonnoksessa tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden yleistä korostamista. Kiitämme myös työnantajan tietojen hyödyntämisen kehittämisen ja tarveharkinnan korostuksia sekä neuvonnan ja ohjauksen sääntelyn keventämistä. Tärkeää on korostus työpaikalla toteutettavien työkykyä ylläpitävien toimien ensisijaisuudesta. Asetusluonnos ehdottaa uutta kirjallista suunnitelmaa laadusta ja vaikuttavuudesta. Kuitenkin, kun yhteistyössä tavoitellaan vaikutuksia työnantajan direktiovallan alaisilla työpaikoilla, olisi perusteltua ohjata pelkän työterveyshuollon sijaan työterveysyhteistyön vaikuttavuuden arviointia.

Isoin muutos, ehdotettu tarkempi palvelujen jaottelu työnantajaa velvoittaviin ja muihin palveluihin korostaisi vahvasti terveyttä uhkaavien tekijöiden näkökulmaa, etenkin terveystarkastuksissa, ja sanoittaisi pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta työkykyä tukevat terveystarkastukset vapaaehtoisiksi, erikseen palvelusopimuksessa ja toimintasuunnitelmassa sovittaviksi. Asetusluonnosta valmistelleen työryhmän muistiossa on STM:n virkamiesten eriävä mielipide tähän luokitteluun. Ehdotus myös poikkeaisi viime vuosien säädösohjauksesta, jonka tuella on rakennettu toimintamalleja työterveyshuollon systemaattiseksi hyödyntämiseksi työkyvyn arvioinnissa ja tukemisessa osana terveydenhuollon kokonaisuutta.

Ikääntyvä työvoima sairastaa, sairauksiin liittyy työkykyongelmia, ja työelämän sosiaalivakuutus perustuu diagnooseihin, joten työpaikkojen toimien ohella edelleen tarvitaan terveyteen liittyviä arviointeja ja ratkaisuja, käytännössä suunnattujen terveystarkastusten ja työterveysneuvottelujen kautta. Kehitettyjen työkyvyn tuen yhteistyömallien jatkumisen ja jatkokehittelyn turvaamiseksi ehdotamme jäljempänä vähimmäistoimintojen tunnistamista myös työkyvyn tukemisen puolella ja niitä koskevien lisäohjeiden rakentamista, kustannusten ennakoitavuus huomioiden.

Yksityiskohtaiset kommentit hyvinvointialueen näkökulmasta keskeisiin pykäliin

2§ Työterveyshuollon ja terveydenhuollon yhteistyö

Pykälä linjaa, että työterveyshuollon ja muun terveydenhuollon yhteistyötä ohjaa työterveyshuollon palvelusopimus ja toimintasuunnitelma. Asiaa on hyvä tarkastella suhteessa 3§ (jaottelu velvoittaviin ja muihin palveluihin) ja 7§ (terveystarkastusten jaottelu).

3§ Työterveyshuollon toimintatapa ja sopimus työterveyshuollon järjestämisestä

Pykälä esittää, että työterveyshuollon sopimuksessa palvelut olisi nykyistä selkeämmin jaettava työnantajan järjestettäväksi säädettyyn työterveyshuoltoon sekä sairaanhoito- ja muihin terveydenhuoltopalveluihin. Tarkoitus on hyvä ja korostaa suunnitelmallisuutta.

Käytännössä jaottelu vaatii lisäohjausta. Suunnittelua ohjaavassa 4§:ssä huomioitavat seikat tai työterveyshuoltolain 1§ tavoitteet eivät vastaa 7§:n pakollisia terveystarkastuksia (ks. jälj. Työhön liittyvän sairastamisen tai työkyvyttömyyden ennaltaehkäisyn tasojen ja tekemisten jaottelu vaatii lisäohjausta, jotta se voisi toteutua samoilla periaatteilla koko valtakunnassa.

4§ Toteuttaminen

Pykälä linjaa seikat, jotka on selvitettävä valittaessa työterveyshuollon menetelmiä ja keinoja. Seikat ovat pääosin ennallaan. Voimavarojen näkökulma on nyt tuotu oppaasta asetukseen.

Uusi kirjaus on, että selvitettäessä työpaikan mahdollisuuksia yksilöllisiin työjärjestelyihin olisi selvitettävä ratkaisujen vaikutukset myös muihin työntekijöihin. Tämä korostaa työterveys- huollon erityistehtäviä terveydenhuollossa, työyhteisöjen tukena ja työterveysyhteistyössä.

7§ Terveystarkastuksen tekeminen

Keskeinen tekstimuutos asetusluonnoksessa on 7§:n uusi terveystarkastusten jaottelu työnantajan järjestämisvelvollisuuden alaisiin (erityistä sairastumisen vaaraa ja terveydentilaan kohdistuvia erityisiä vaatimuksia sisältävissä töissä) ja lisäksi ilman vastaavaa järjestämisvelvollisuutta toteutettaviin, työterveysyhteistyössä tarpeen mukaisesti suunniteltaviin terveystarkastuksiin. Käytännössä terveystarkastukset työkyvyn arvioimiseksi ja tukemiseksi sanoitetaan vapaaehtoisiksi lukuun ottamatta työnantajan pyytämiä työkykyarvioita ja 90 päivän työkyvyttömyyden kohdalla tehtäviä tarkastuksia.

STM:n virkamiehet ovat jättäneet 7§ jaottelusta eriävän mielipiteen asetuksen uudistamista valmistelleen työryhmän raporttiin. Peruste on, että tällöin terveystarkastuksilla vastattaisiin velvoittavasti vain työterveyshuoltolain 1§ 1 ja 2 mom. tavoitteisiin 'työhön liittyvien sairauksien ja tapaturmien ehkäisy' ja 'työn ja työympäristön terveellisyys ja turvallisuus', mutta ei saman pykälän tavoitteeseen 1§ 3 mom., joka velvoittaa osapuolia yhteistyössä 'tukemaan työntekijöiden terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä työuran eri vaiheissa'.

Tekstimuotoilun korostus poikkeaa viime vuosien lainsäädännön ja viranomaisohjauksen suunnasta. Sairausvakuutuslain ja työterveyshuoltolain muutokset v. 2012 ja HTHK-asetus 708/2013, VN periaatepäätös Työterveys2025 Yhteistyöllä terveyttä ja työkykyä, ja osaltaan myös STM:n SoteVisio 2040 korostavat työterveyshuollon erityisosaamisen hyödyntämistä oikea-aikaisessa työkyvyn arvioimisessa ja tukemisessa. Lainsäädännön tuella on yhteistyössä rakennettu työkyvyn tuen

malleja ja työssä jatkamisen vaihtoehtoja työkyvyttömyyspoissaolojen tilalle. Näihin tyypillisesti sisältyy ohjeistus tarvittaessa tehtävistä näihin kysymyksiin suunnatuista terveystarkastuksista ja työterveysneuvotteluista. Sosiaalivakuutus perustuu diagnooseihin, joten arvioita tarvitaan. Samaan aikaan on erittäin tervetullutta, että asetus korostaa työpaikan toimia ensisijaisina ja painopisteenä (ks. 8§).

Viranomaisohjauksessa on laajoissa hankkeissa kehitetty myös työterveyshuollon ja muun terveydenhuollon yhteistyötä, mikä sisältyy tähänkin asetukseen (2§). Petteri Orpon hallitusohjelma (luvut 2.4 ja 4.2) linjaa työterveyshuollon niveltymistä palvelukokonaisuuksiin ja Työote-toimintamallin (Vastuullinen ote työkyvystä) laajentamista. Työote-malli on käytössä myös Pohteen monilla erikoisaloilla. Mallissa erikoissairaanhoidon kirjoittaa lyhyen sairauspoissaolon ja työterveyshuolto huolehtii tarvittaessa työkyvyn arvioinnista ja toimenpiteistä työhön paluun edistämiseksi työpaikan kanssa. Erikoissairaanhoidossa malli on säästänyt lausuntotyötä ja potilaat ovat palanneet aiemmin ja oikea-aikaisesti työhön.

Työote-yhteistyön laajentamisen haaste on puutteellinen tieto työterveyssovimusten sisällöstä muussa terveydenhuollossa. Ymmärrämme, että ennakoimattomat työterveyshuollon kustannukset voivat tuottaa ongelmia työnantajille, vaikka työkyvyttömyyskustannuksiin tulee säästöpotentiaalia. Muun terveydenhuollon kannalta kuitenkin mahdollisuus ohjata edes suppeaankin mutta työpaikkojen näkökulman osaavaan arvioon työterveyshuollossa olisi tärkeää jatkossakin.

8§ Työntekijöiden työkykyä ylläpitävä toiminta, työ- ja toimintakyvyn selvittäminen, arviointi, seuranta ja edistäminen sekä kuntoutukseen ohjaaminen

Pykälän nimeä on onnistuneesti laajennettu. Teksti painottaa työpaikan sisäisten toimenpiteiden ensisijaisuutta sekä ongelmien ehkäisyä. Toiminta työterveyshuollossa toteutuisi 7§ terveystarkastuksina sekä pykälässä mainitun yhteisen neuvottelun keinoin. Jälleen korostetaan tarvearviota, työterveyshuollon palvelusopimusta ja toimintasuunnitelmaa.

10§ Neuvonnan ja ohjauksen sisältö

Neuvonnan ja ohjauksen aiheista on poistettu terveyserojen kaventaminen ja muokattu neuvonta ja ohjaus työttömyyden uhatessa neuvonnan tarpeen huomioimiseksi.

Lausunto

Pohde puoltaa ja pitää tärkeänä valtioneuvoston asetusta hyvän työterveyshuoltokäytännön toteuttamisen periaatteista sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta, mutta ehdottaa ennen voimaan tuloa tarkennuksia työterveyshuollon palvelujen uuteen luokitteluun ja sitä koskevaan ohjeistukseen, etenkin terveystarkastusten osalta, työterveyshuollon ja muun terveydenhuollon yhteistyörakenteiden tueksi.

Rieki Marianne
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - Lääketieteen tehtäväalue